

DEBRECZENI PROTESTÁNS LAP

EGYHÁZI ÉS ISKOLAI HETI KÖZLÖNY.

Szerkesztőség,
hova a lap szellemi részét
illető minden küldemény
küldendő:
Nagy-Péterfia-utca 977.

Megjelen hetenként egyszer szombaton, másfél iven.

ELŐFIZETÉSI ÁR: egész évre 6 frt (12 korona), félévre 3 frt (6 korona). HIRDETÉSEK DIJA: *Benn a lapban* egész oldal 8 frt, féloldal 4 frt, negyedoldal 2 frt; *a borítékon* egész oldal 6 frt, $\frac{1}{2}$ oldal 3 frt, $\frac{1}{4}$ oldal 1 frt 50 kr, $\frac{1}{6}$ oldal 1 frt. Többszörös hirdetésnél árcsökkentmény adatik. Pélyeg-díj minden hirdetésnél külön 30 kr. Egyes szám ára 15 kr.

A kiadóhivatal

kezelője RÓZSA SÁNDOR főiskolai háznagy, kinek nevére intézendő a lap minden anyagi dolgára s a külső hirdetésekre vonatkozó küldemény.

Országos tanszerkiállítás Debreczenben.

— Nyílt levél a szerkesztőkhöz. —

Az országos protestáns tanáregylet előkészítő bizottsága ma tartja első értekezletét városunkban. Remélhető és fölülte kívánatos, hogy ez előmunkálatok eredménye a nyári szünetben végleges megalakulás és e célból az összes protestáns tanárok találkozója, *nagygyűlése* legyen.

A mit réges-régen meg kellett volna prot. egyházaink hatalmas tanári karának tennie, az országos nagy testületbe lépés ma már halaszthatatlan. Mert — a prot. tanárok anyagi és erkölcsi érdekeinek együttesen több sikerrel fejleszthetése mellett — immár mindenki előtt nyilvánvaló tény, hogy az átalakulás, a középiskolai reform nagy kérdéseit és azoknak a prot. autonóm tanrendszer további fejlődésére döntő befolyását nem az iskolafentartó prot. egyházi hatóságoknak, hanem a prot. tanároknak lehet és kell első sorban mérlegelniök s irányozniök. Impozáns megnyilatkozása pedig a szakférfiak illetékes állásfoglalásának csupán a most alakuló orsz. egyesületben történhetik.

De ebben sem, akár *csak* középiskoláink százados kialakultához hagyományos ragaszkodással, akár csak a modern jelszók és elméletek alapjára helyezkedéssel. Tanulmányozni kell a *leggyakorlatiasb megfigyelésekkel*: a) az egységes középiskolában klasszikus nyelv- és irodalomtanítás helyén teret foglalandó disciplináknek nemcsak benső értékét (tanczél), hanem *külső eszközeit* is (tanszerek), melyek az oktatási és nevelési sikert biztosítják. b) A *középiskoláknak*

* Felhívjuk e nagyérdékű cikkekre olvasóink figyelmét. Országos protestáns tanügyünk meleg rokonszenvet érdemlő kérdéseiről van ebben szó. Egyházi és tanügyi lapszerkesztő-társainkat pedig kérjük, hogy legyenek szívesek e cikket vagy egészben, vagy annak legalább tartalmát becses lapjaikban reprodukálni.

S z e r k.

a szakiskolákhoz és a népoktatási intézetekhez való viszonyát, a tanrendszereik és módszereik közt fennálló *különbségeket* s az eddig eléggé nem tapasztalható (de jövőre annál kívánatosb) *kapcsolatosságokat*. c) A *tanárképzés* még mindig megoldásra váró kérdését, módzatait, *eszközeit*, intézeteit.

Ez utóbbi érdekekben a tanárok állásfoglalása szinte a „tizenkettedik órára“ szorult különben is, midőn a debreczeni egyetem kialakulásához épen a bölcsészeti karnak s abban a *tanárképző intézetnek* már a legközelebbi években szervezése elhatározott lépés, bevégzett dolog, a nélkül, hogy az első sorban hivatott tényezőknek, az ország prot. tanárainak alkalmuk nyílt volna a *módozatokra és eszközökre* nézve véleményt adni az intéző egyházi hatóságoknak.

A fenti 3 pontba sorolt gyakorlati tanulmányozásnak csaknem egyedüli (mindenesetre legbiztosabb, mert rendszeres áttekintést nyújtó) alkalmá a népoktatási intézetek, szakiskolák és középiskolák *tanszereinek együttes, okszerűen csoportosított kiállítása*. Az orsz. protestáns tanár-egyesület megalakulása találkozót ad Debreczenben számos szaktekintélynek és a kiváló tanerők százainak: ha néhány napot a nemesak iskola-fokozatokra, de az eltérő és találkozó módszerekre s azok eszközeire is tekintettel rendezendő szakkiállítás tanulmányozásával töltenek az ország minden vidékéről ide seregülő jeleseink, biztos körvonalait állapíthatják meg azon követelményeknek, melyeket az új középiskola és ennek a népoktatási intézetekhez s a szakiskolákhoz való viszonya iránt formálandnak ítéletükben, a melyekhez képest szakvéleményt fognak adni az iskolai szervezetek, tanítási rendszerek és módszerek fejlesztése s legalkalmasb eszközeik felől.

És ez ép úgy protestáns egyházi, mint

országos közművelődési fontos közérdek. A tanszerkiállításnak mind tényezői, mind tanulmányozói nemcsak prot. tanárok és tanítók, nem is csak a Debreczen és vidékebeli tanintézetek, tanerők és tanszerkiadók kell hogy legyenek; fenntartói jellegre tekintet nélkül a hazai iskolák jelzett három fokozatának és a tanító meg tanárképző intézetek összes tanerőinek, az összes hazai tanszerkiadók, gyárok, nyomdák és muzeumoknak csatlakozása kívánatos és remélhető; sőt tért nyerhet a taneszköz-technika újabb vívmányainak külföldről bemutatása is.

Országos érdeket képez ily együttes tanszerkiállításnak most rendezése azért, mert a) számos új állami és társadalmi tanintézet-szervezés külső eszközei nem állíthatók még szakkiallítás tűzpróbájára; pl. a felsőbb leányiskolák és internátusai, a férfi és női kereskedelmi tanfolyamok, a kézügyességi oktatás, a tornaversenynek és a játéknak nevelési rendszerünkbe illesztése, néhány tanműhely, a kiseddóvó-törvény alkotta kötelező intézetek, a tanítói nyugdíjtörvényben szabályozott, végrehajtás alatt most levő árva-nevelésügy, meg (hogy többet ne említsek) a görög-pótló új tantárgyak és tanszerek sorozata. b) Az 1896-iki milleniumi kiállítást megelőzőleg szükséges szakkiallításokon az újabb találmányok, kísérletek és kivitelek elbírálása; leginkább szükséges pedig ez épen a tanszereknél, melyek számtalan próbálgatásra, „feltalálásra“ ösztökélik a velők foglalkozó egyéneket. A mértéket szakkiallításunkon megütő eszközök becsületére vál-

hatnak majd a nagy nemzeti kiállításnak is; ellenben a rosszak visszatartathatók s a hiányosak javíthatók lesznek; és gyakorlott szakértők a fogyatékoságok szemléléséből is rájöhetnek egy-egy egészséges ötletre akár a más célra alkalmazható eszköz, akár a jobb eszközzel megközelíthető cél felől. c) A milleniumi kiállítástól ma még elég távol vagyunk; gondolni sem lehet arra, hogy ez évben rendezendő egy szakirányú kiállítás bármi tekintetben hátrányára válnék az általános nemzeti kiállításnak.

Valamint országos közművelődési érdeket képez az idej tanszerkiállításnak a fölötté kedvező helyi viszonyok felhasználásával Debreczenben rendezése.

A minden várakozást felülmuló sikerrel zárult zágrábi tanszerkiállítás alkalmával tapasztalatosan értékesített előfeltételeknél is kedvezőbb helyi körülményekre és nagyszabású tanszerkiállítás okulását s eszközeit rendkívüli mértékben kihasználható nevelés-oktatási érdekekre utalhatók, a szakkiallításnak ez évben és itt rendezése esetén. Lássunk néhányat közülök.

Felépült a felsőbb leányiskolája ref. egyházunknak. E palotaszerű épületben most lesz a VI. osztály megnyitható és a modern nevelési s egészségi igényekhez alkalmazkodó nagy internátus szervezve. Az így befejezett szép alkotásnak nemcsak a széles körökben megismerés és talán ünnepélyes felavatás válnék előnyére, hanem főleg tanszereinek tetemes kiegészülését, internátusának pedig legczélszerűbb s legjutá-

❖ TÁRCZA. ❖

Pótlék a hercegszölösi kánonokhoz.

A m. tud. Akadémia kéziratái között van egy kis nyolczadrét alakú könyv (8. szám), mely egyházi törvényeket s egyházi beszédeket tartalmaz. Egyházi törvények közül benne vannak a hercegszölösi magyar kánonok, ezekhez egy pótlék (mit most közölni fogok) s az alsó-örsi particuláris synoduson átdolgozott hercegszölösi, illetőleg dunántuli evangélikus (prior t. i. 55 kánonos) articulusok. (Ezen 55 Canonos törvénykönyv a dunántuli evangélikusok egyházi törvényeit foglalja magában. Átdolgozása és bővített kiadása ez a hercegszölösi kánonoknak s alapja a M. Gyula által ismertetett s kiadott 1598-diki 73 szakaszos törvénykönyvnek. Készítése 1595. és 1598. közé esik. Eddig kiadva nincs. Található a M. Nemz. Múzeum kéziratárában 1140. Quart. Lat. jelzés alatt) Benne volt, mint a részletes tartalom-mutatóból következtetni lehet, az ötszakaszos (komjáthii) kánon-könyv is.

Hogy az általam most közlendő pótlék, melynek felirata „Admonitiones quaedam publicae“, mely időből való, s hol hozták az e cím alatt álló kilencz kánon,

adatok hiányában még csak megközelítőleg sem vagyok képes megállapítani, de valószínűnek tartom, hogy még a XVI. századból való.

Tartalmából különösen kiemelendőnek vélem az első kánon, mely a hercegszölösi 27-dik articulushoz csatlakozik a felírás s részben a tartalom szerint is. A kánon első fele azonban inkább a hercegszölösi 15-ik articulusal áll összefüggésben, a mennyiben a gyűlésen való megjelenésről szól. Érdekes benne az a rendelkezés, hogy a lelkész ne egyedül menjen a gyűlésre, hanem „minden faluról avagy városról gyűléskor falu avagy város költségével ember (t. i. világi) legyen az Praedikátorral az Tanítónak szolgálatjabeli fizetése nélkül“. Talán nem csalódom, ha azt hiszem, hogy a világi elemnek egyházi gyűléseken való képviseltetése van e kánonban kimondva, tehát oly jelenséggel állanánk szemben, minő a szepességi és bányavárosi evangélikus egyházi gyűlések kivételével hazánkban a XVI. században nem rendszeres, sőt még azután sem lett jó ideig azzá.

A 7 első kánon az egyházlátogatással foglalkozik s belőlök a 4-ik kánon tartom főleg felemlítendőnek, mi azt bizonyítja, hogy a dunántuli egyházakban is szokásos volt a tisztáninni esperességekben otthonos pro-seniori hivatal.

A két utolsó, a 8-ik és 9-ik kánon a hercegszölösi 34-ik kánonra utal s a lekipásztor viselkedését a lako-

nyosabb berendezéssel ellátását érhetné a szakkiállítás útján el.

Hasonló érdek ajánlja az augusztusig felépülő 6 osztályú ev. ref. és 6 osztályú róm. kath. népiskola teljesen új felszerelését a kiállításon elfogadott legjobb és mégis aránylag ez alkalommal legolcsóbb butorokkal és tanszerekkel. Ezekon kívül legalább 30 elemi iskolai tanterem építését határozta a szab. kir. város és az izr. hitközség el; ugyanennyire tehető a megyebeli új tanteremek száma: ezek tervének, beosztásának és felszerelésének megbecsülhetlen előképei lesznek a kiállítás megfelelő tárgyai. Még hat kisdedovodának építése, illetőleg meglevő épületekből átalakítása és teljes berendezése van Debreczenben és kétszerannyi a megyében előkészítve; kiegészítésre vár pedig a még csak alig néhány társsal bíró debreczeni *dajkaképző tanfolyamnak* és a hazánkban eddig egyedül álló *bonne-semináriumnak* hiányos felszerelése.

Az államkormány által augusztusban lesz átveendő a város áldozatkészségéből emelt *fő-reáliskolai* új palota, mely az eddigi bérhelyiségek fogyatékos felszerelésének és gyűjteményeinek *bő kiegészítését* követeli. Mind az átvétel ünnepi, mind a felszerelés üzleti érdekével s a tanítás módszerbeli tökélyesítésével kedvezően találkoznék az orsz. tanszerkiállításnak most és itt rendezése.

A debreczeni kereskedelmi társulat hazafias áldozatokkal fényes palotát emelt úgy magának, mint az általa fenntartott 3-féle szakoktatásnak:

a kereskedelmi akadémiának, kereskedelmi továbbképző tanfolyamnak és alsófoku kereskedelmi iskolának. Ugyanott fog kilátás szerint állandó elhelyezést nyerni a tankerületi *tanszermúzeum* és szakkönyvtár, meg a tanítók „otthona”. A kereskedelmi társulat e központon fekvő díszes és nagy palotája még nincs teljesen berendezve és nincs átadva a közművelődésnek. Legméltóbb és a páratlan magyar kereskedőtestület áldozatkészségét még jobban méltató lenne a nemzeti kultúra e templomának az országos tanszerkiállítás *benne rendezésével* felavatása. Ez nemcsak azért volna jó, mert kényelmesebb és díszesebb kiállítási épületet kívánni sem lehet; hanem azért is, minthogy a tanügy érdeke legkedvezőbben találkoznék az iparosok, gyárosok, kereskedők s egyéb tanszerkiadók *üzleti érdekével*; kétségtelen ugyanis, hogy valamint a felsorolt intézetek, úgy a többi iskolák: a ref. kollégium, a gazdasági tanintézetek, a róm. kath. gymnasium és teljes kialakuláshoz épen most jutó felső népiskola, ipariskolák stb. állami, községi, felekezeti és magán elemi iskolák, valamint nagy vidék iskolai hatóságai örömmel ragadnák meg a legjobb alkalmat szertáraik s egyéb berendezésük kiegészítésére.

A remélhetőleg Debreczenben felállítandó *orsz. tanítói árvaház* és a szab. kir. város által elhatározott s mintegy 300,000 frt fedezettel bíró nagy *szegény árvaház* küszöbön levő szervezése a szakkiállításnak egészen új és felette fontos tanulmány csoportját képezné. Hihető,

dalmi vendégségeknél is előírja. A 8-ik kánon magarázata az, hogy az eljegyzésnek nem a mai értelmet tulajdonították a régi protestánsok, hanem némelyek a kánonjogi szigorú, mások még ennél is szigorubb felfogásnak hódoltak, t. i. az eljegyzésnek házasságkötő erőt tulajdonítottak. Ez utóbbi véleménynek elsőrangú, de majdnem egyedül álló képviselője hazánkban Mélius Péter (l. Kiss Áron: „A XVI. században tartott magyar református zsinatok végzései” 169. l. s Mélius: Válogatott prédikációk 1563. 96—7. l.) (A XVII. század végén Szilágyi (Sylvanus) Márton „Triga divortialis” etc. című 1690-ben Debreczenben megjelent műve Appendixében, az eljegyzésnek házasságkötő erő tulajdonítatik. De ezen, házassági bíraskodásnál használt, segédkönyv állásponcjával szemben a tiszántúli egyh. kerület 1695-ben, az erdődi zsinaton, a hajdu városok kérelmére azt határozza, hogy „a jegyesek legyenek szabadok” l. Adalékok. Tóth Sámuelről Debr. Prot. Lap 1883. 210. l.) A dunántúli e felfogás, mint a hercegyszőlősi 35. kánon s még inkább a Samarjai János Agendája („A helvetiai valláson levő ecclesiáknak egyházi ceremóniákról” 1636. 118. l.) mutatja, nem volt honos, de azért az eljegyzés indokolatlan felbontását szigoruan büntették.

Ezen rövid megjegyzések után közlöm a kilencz kánont és pedig lehetőleg megtartva az eredeti írásmódot.

Admonitiones quaedam publicae.

1. *Canon monitorius art. 27.* Minden falurol avagy városrol gyüleskor falu avagy város kültsegevel ember legien az Praedikátorral, az Tanitonak szolgáltyabeli fizetese nélkül. Mikor pedig visitatio vagjon az holot visitatorok vadnak azok az Ecclesiak tartoznak azoknak etellel es itallal es nem az Tanito hogy ha ily nem enged az kösseg Taneto nélkül marad.

2. *Canon idem talis Art. 24.* Mas Püspekség alól iütt Attyafiat senki Püspeknek avagy Competens senior-nak sine literis testimonialib. ne recipiálljon se Püspek Urunk se Dni. Seniores.

3. *Canon.* Valamely Ecclesia az Visitoroknak nem gazdalkodik es ha szükseg kivannya koczit nem adand, annak az Ecclesianak ügjet egyik Senior se vegje fel avagy vegeze az közönseges Synat nélkül, hanem ha tisztitül megfosztatik.

4. *Canon.* Minden Senior az rea bizattatot Ecclesiakat ketszer esztendőben megvisitallya (ha egessege leszen) es ha magatul nem lehet Proseniorjara bizza es Fide Salvifica mindeneket inscriptis az gjültre (!) be hozza Mert ugj tanit sz. Pál APostol. Omnia decenter et ordine fiant in Ecclesia.

5. *Canon.* Minden Taneto köteles legien arra, hogy az visitatorok mellet hiven szolgállyon. az kiket magokkal egjüt elakarnak vinni el mennyen (ha el mulhatatlan

hogy augusztus hóban már *zárkötéleteli* ünnepe is meg lesz az országos nevelőintézetnek, a mikor a teljes berendezés (60—100 árvára) épen a kiállítás eredményéhez képest fog megrendelhető lenni; de ha ez évben meg nem nyílik is az orsz. tanítói árvaház, kétségtelen a tanítói nyugdíjtörvény alapján *legközelebb létesítése*, s így mindenesetre szükséges lesz a legilletékesb szakegyének terveinek, nevelési rendjének, felszerelési és foglalkoztatási eszközgyűjteményeinek *orsz. kiállításon* egybevetése és méltatása. A *szab. kir. város* pedig, mely utalva van 300—500 szegény-árva számára egész *nevelő telepnek* mielőbb felállítására, bizonyosan nem habozna *jelentékeny pályadíjjal* ösztönt adni *szegény-árvaház* szervezetének, nevelés-oktatási rendszerének, elhelyezése és berendezésének, építés-terveinek stb. az ország kevés számu szakemberei által kidolgozására és az orsz. tanszerkiállításon bemutatására. (Még két árvaház van Debreczenben: mindegyik használhatná úgy a tanulmányozás, mint a további felszerelés kedvező alkalmát.)

Csak néhány hó előtt alakult itt meg a „Gönczy egyesület“, 300-nál több taggal, czélul tűzven ki: a különféle jellegű és fokozatú nép-oktatási, szakiskolai és középiskolai tanerők szakirányú együttes működését, népnevelő-egyleti czélok szolgálását, *tanszermuzeum* és szakkönyvtár, valamint kapcsolatosan „tanítók otthona“ szervezését és fenntartását, — végre a nevelő-oktatás támogatására „filléres füzetkék“

dolga ninczen) minden versenges nélkül ha tisztí nekül nem akar lenni.

6. *Canon.* Minden Senioroktul és visitatoroktul megkivannyuk, hogy a mit titkon es nyilván elvegeznek azt sehul ne hirdessek hogj az Istennek neve mi általunk gonoszul ne halatassék.

7. *Canon.* Az visitatoróktul megkivannyuk hogy egimast ezelet (?) tisztellyek es beczüllyek es az előtttek iarokrol halgassanak a mitt felelnék ex communi consensu az előtt elvegezven hogj minden szavok helyeben lehessen ha penig kivantatik ugjan azon szollyanak uno spiritu et uno ore.

8. *Canon art. 34.* Minden nasznagjok az házassag dolgaban az Tanetok hire nekül az leany keresben meg ne indullyanak ha hir nekül iarnak az utan mi ha mi esik az hazatok között senkire ne vessenek.

9. *Canon.* Gyakorta az vigassagos helyen való mulatas artalmat szerez mind kössegnék mind Tanetoknak. Annakokaert az Praedikatornak az lakadalomban az harmadik tal eteknek felszedese utan való mulatast nem hagjuk mulatni hanem buczut veven mennyen hazahoz, valaki penig meg Proballya egj avagj ket intes utan az Ecclesiaturul való büneteset varja.

Közli: Pokoly József.

kiadását. A tanszermuzeum és tanítók otthona sem ünnepiesb megnyitót, sem szakszerűbb fölszerelést nem nyerhetne a tanszerkiállításnak ugyanazon palotában rendezése alkalmánál. De ez alkalom egyszersmind az *összes hazai tanszermuzeumok és iskolai szertárak* bemutatására, versenyére is teret ad, s talán sikerülne valamely alakban *állandó összeköttetésüket* is megteremteni. Ez irányban, úgy számos egyéb szakügyben *congressusok* tartására is jó lesz a debreczeni találkozó.

A Gönczy-egyesület „központi bizottsága“ tanszerkiállítás rendezésének „*tanulmányozással és az illetékes tényezők megkeresésével előkészítésére*“ néhány szakférfit küldött csak pár nap előtt ki kebeléből. Ez még nem a kezdeményezés: ahhoz kipróbáltabb erők tapasztalása és befolyása szükséges. De hiszem, hogy a *tanulmányozó bizottság* megtalálja az utat első sorban a *debreczeni összes tanintézetek* számos kitünő szakférfiainak *kezdeményező* ügyszeretetéhez; és hiszem, hogy a kezdeményezők az ország összes „*illetékes tényezőinek*“ felkarolását könnyű szerrel megnyerhetik s ezzel a *f. évi augusztus hóban Debreczenben rendezendő orsz. tanszerkiállítás sikerét biztosíthatják.*

A szak- és napi *sajtó* nemes és áldásos hivatása lesz az igénytelen körben fölmerült eszmének ismertetése, részletezése, általános rokonszenvre érdemesítése és mindezzel *megvalósulásának* biztosítása. Méltóztassanak az igen tisztelt szerkesztő urak *állandó napirenden* tartani e kérdést, a míg rövid idő alatt „minden Demosthenesnél szebben beszélő tetté“ érhet. A „*tanulmányozó bizottság*“ munkálatairól és a kiállítás-terv részleteiről kívánatra mindenkor készségesen fogok felvilágosítással, kimutatással szolgálni.

Debreczen, 1893. április 6.

Eötvös K. Lajos.

T A N Ü G Y.

Értekezlet a magyar protestáns tanáregyesület ügyében.

Debreczen, 1893. április 6.

A tiszántuli ev. ref. középiskolai tanáregyesület mult nyáron, julius 3-án és 4-én Szatmárt tartott közgyűlésén kimondván, hogy országos protestáns tanáregyesület szervezését óhajtja, utasította a központi bizottságot, hogy e végre tegye meg a szükséges előlépéseket, felhíván a református és ág. hitv. akadémiák, gymnásiumok, képezdék és felsőbb leányintézetek tanárkarait nyilatkozatra; a nyilatkozatok alapján a szervezési munkálatokat készítse el, s az alakuló közgyűlést hívja egybe. Ez ügyben tartatott f. hó 6-dikán értekezlet

Géresi Kálmán tiszántuli ev. ref. tanáregyesületi elnök elnöklete alatt. A jegyzői tollat Elek Lajos vezette.

Megjelentek ez értekezleten a többi prot. iskolák képviselőiben Sárospatakról Radácsi György, Buza János, Székelyudvarhelyről Szakács Mózes, Pápáról dr. Horváth József, Eperjesről dr. Szilávik Mátyás, Késmárkról Zvarinyi Sándor és Bruckner Károly. Debreczenből ott voltak a már említett elnökön és jegyzőn kívül dr. Erdős József, Tüdős János, Joó István, Sinka Sándor, Kulcsár Endre, Csiky Lajos, Bosznay István, dr. Bacsoni Lajos, Somogyi Pál, Bencze Zsigmond, Kovács János, dr. Öreg János, Nagy Zsigmond, Kovács Lajos, Orosz István, Rózsa Sándor, Orosz József.

Elnök megnyitván az értekezletet, üdvözli az ország távoli vidékeiről is megjelent tanártársakat s előadja ez értekezlet tartásának történeti előzményeit. Felolvastatja Elek Lajos előadóval a statisztikai adatokat azon felhívásokról, melyeket a bizottság a hazai prot. tanárkarokhoz tájékozódás végett intézett Megkeresett 79 tanárkar, melyekből 46 pártolólag, 8 kitérőleg nyilatkozott, 25 pedig semmi választ sem adott. A jelentkezett tanárok száma 304. Az ev. ref. tanintézetek és a magyarországi ágost. hitv. egyház tanintézetei általában kedvezőleg nyilatkoztak az országos prot. tanáregyesület megalakítása ügyében, míg az erdélyi ág. hitv. egyházkerület tanintézetei mind távol maradtak protestáns tanártársaik e közérdekű tervezetétől.

Örvendetes tudomásul vette az értekezlet az erdélyi tagtárs azon nyilatkozatát, hogy az erdélyi ev. ref. egyházkerület igazgatótanácsa körrendeletileg hívta föl az ottani fő- és középiskolák tanárkarainak figyelmét az alakulandó országos prot. tanáregyesületre s ezek csakugyan mindannyian belépési szándékukat is jelentették be.

Felolvastatott azután az alapszabálytervezet, mely több felszólalás után a következő alakban fogadtatott el:

I. SZAKASZ.

Az egyesület czime, czélja és eszközei.

1. Az egyesület czime: „Magyar protestáns tanáregyesület”. Az egyesület ügyviteli székhelyét 6 évenként a közgyűlés határozza meg.

2. Az egyesület czélja: a magyar protestáns tanügy, különösen pedig a közép és felsőbb oktatásügy előmozdítása és prot. szellemben való fejlesztése, a protestáns tanárok testületi érintkezésének és közös érdekeinek előmozdítása.

3. E végre a hazai protestáns közép és felsőbb tanintézetek székhelyein felváltva évenként vándorgyűléseket tart; e gyűléseken nevelés-, oktatásügyi kérdésekről felolvasásokat és vitatkozásokat rendez, kiterjeszti figyelmét a tankönyvekre és tartervekre, tanácskozik a protestáns tanügy terén fölmerülhető hiányok és fogyatkozásokról s e tárgyban az egyházi és iskolai hatóságokhoz javaslatokat terjeszt.

4. Az egyesület czélja elérésének megkönnyítésére tanügyi folyóiratot ad ki.

5. A kiadások fedezésére az alapítványok kamatai, az évi tagsági díjak és egyéb jövedelmek szolgálnak.

II. SZAKASZ.

Az egyesület tagjai:

6. Az egyesület tagjai négyfélék, u. m. alapítók, tiszteletbeliek, rendesek és pártolók.

7. Alapító tagok azok, kik az egyesület részére

legalább 100 koronát befizetnek, vagy annak kellő biztosítása mellett alapítványuk 5%-os kamatának rendes fizetésére magukat kötelezik.

8. Tiszteletbeli tagokul oly egyének választatnak meg, kik a magyar protestáns nevelés- és oktatásügy körül kiváló érdemeket szereztek.

9. Rendes tagokká lehetnek a magyar protestáns egyházak közép és felső iskoláinak, tanítóképezdéinek és felsőbb leányiskoláinak tanárai.

10. Pártoló tag lehet mindenki, ki az egyesület czélját pártolni és az által a protestáns szellemű és magyar nemzeti irányu tanügy emelkedését előmozdítani kívánja.

11. Az alapító tagok alapítványaik befizetésével, vagy biztosításával válnak az egyesület tagjaivá. A tiszteletbeli tagokat az egyesületi közgyűlés választja. A rendes és pártoló tagok az alakuláskor önkéntes aláírásukkal kötelezik magukat, későbbben jelentkezők pedig két egyesületi tag írásbeli ajánlatára vétetnek föl.

III. SZAKASZ.

A tagok kötelességei és jogai.

12. A rendes és pártoló tagok az aláírástól, illetve a bevételéstől számított három-három egyesületi évre (július 1-től június 30-ig) kötelezik magukat 10—10 korona évi tagsági díj fizetésére, melynek első fele szept. 15-ig fizetendő be az egyesületi pénztárnokhoz.

13. A ki az egyesületi év utolsó felében lép be tagul, a belépés évében csak félevesi tagsági díjat tartozik fizetni.

14. Az oly egyesületi tag, ki a harmadik év május végéig kilépési szándékát a központi bizottsághoz írásban be nem jelenti, a következő három évre is tagnak tekintetik.

15. Az oly tagoktól, kik tagdíjukat két éven át nem fizetik, jogában áll a bizottságnak az egyesület követelését bíróilag behajtani; illetékes az egyesület székhelyén levő m. kir. bíróság.

16. Az alapító és tiszteletbeli tagok tagsági díjat nem fizetnek.

17. Az alapító, tiszteletbeli és rendes tagoknak joguk van az egyesületi közgyűléseken a határozatok hozatalába szavazataikkal befolyjni, indítványokat tenni; tagokat ajánlani, értekezéseket tartani és a közgyűlési tanácskozásokban részt venni.

18. Választó minden alapító, tiszteletbeli és rendes tag, választhatók csak a rendes tagok.

19. A pártoló tagoknak joguk van a közgyűléseken a tanácskozásokban részt venni, indítványozni, értekezéseket tartani.

20. Az egyesület által kiadott folyóiratból egy-egy példány minden tagnak külön díj nélkül jár.

IV. SZAKASZ.

Az egyesület ügyvezetése.

21. Az egyesület ügyeit vezetik:

a) a közgyűlés, b) a választmány, c) a központi bizottság és d) a szakosztályok.

A) A közgyűlés.

22. A közgyűlés minden évben, a nyári nagy szünidő alatt, a megelőző közgyűlés által kitűzött helyen és az ügyviteli bizottság által kijelölt napokon s az általa legalább 4 héttel előre kihirdetett napirend szerint tartatik meg.

23. A közgyűlés tárgyai:

- a) jegyző évi jelentése az egyesület működéséről.
- b) Az évi számadások megvizsgálása.
- c) Az évi költségvetés megállapítása.
- d) Közérdekű értekezések felolvasása és megvitatása.
- e) Indítványok megvitatása és eldöntése.
- f) Az ügyviteli bizottság, az elnök, a választmány, a szerkesztő és tisztikar megválasztása.
- g) Alapszabályok módosítása.
- h) Tiszteletbeli tagok választása.
- i) A folyóirat programjának megállapítása.
- k) Szakosztályok alakítása s működésükre vonatkozó szabályzat megállapítása.
- l) A tanácskozási szabályok megállapítása.

24. A közgyűlés határozati képességéhez legalább 30 rendes tag jelenléte szükséges; határozat csak általános többséggel hozható. Ha az alapszabályok módosításának szüksége áll elő, — mi minden egyes esetben egy negyed évvel előre közzéteendő — akkor a szavazattal bíró tagok felerészének jelenléte szükséges és a jelenlevők $\frac{2}{3}$ részének szavazata dönt. Ha a tagok az itt megszabott számban nem jelennek meg, akkor a módosítás a következő rendes közgyűlésre halasztandó, mikor aztán 30 rendes tag is elrendelheti a módosítást a jelenlevők $\frac{2}{3}$ -ának szavazatával.

Csak a jelenlevő tagok szavazhatnak, még pedig a választásoknál mindig — tiz tag írásban kifejezett kívánságára pedig bármely ügyben is — titkosan.

B) A választmány.

25. Az egyesület választmányának tagjai:

- a) Az egyesület tisztikara és a szerkesztő.
- b) A tiszteletbeli tagok.
- c) 9 tag a székhelyről, 27 a vidékről.

26. Az elnök, alelnök, szerkesztő, pénztárnok, fő- és aljegyző 6—6 évre választatik és pedig az elnök, pénztárnok és főjegyző az egyesület székhelyén lakó rendes tagok közül; — az alelnök, szerkesztő és az aljegyző pedig általában a rendes tagok közül. A választmány tagjai egyharmadrészben évenként újra választandók. A kilépő, illetőleg kisorsolt tagok újra megválaszthatók.

27. A választmányt a tanév folyamában netalán fölmerülő fontos és sürgős tanügyi kérdések megvitatására, az ügyviteli bizottság határozata alapján, az elnök hívja össze, a midőn a választmány fel van jogosítva az egyesület nevében nyilatkozni. Rendes körülmények közt azonban csak a közgyűlés alkalmával tartja üléseit, melyeken a közgyűlés fontosabb ügyeit tanácskozási tárgyává teszi s a körülményekhez képest tiszteletbeli tagokat ajánl.

28. A választmány határozatot csak akkor hozhat, ha tagjainak legalább egy negyede jelen van. A távollevő tagok véleményüket írásban beküldhetik.

C) Az ügyviteli bizottság.

Az ügyviteli bizottság tagjai:

- a) az elnök és alelnök,
- b) a jegyző és aljegyző,
- c) a szerkesztő,
- d) a pénztárnok,
- e) a választmány székhelyen lakó tagjai.

29. Az elnök vezeti az egyesületi üléseket és kiutalványozza a költségvetés keretén belől az ügyviteli bizottság által megállapított költségeket, — időközben megvizsgálja vagy megvizsgáltatja az egyesület pénztárát.

Képviseli az egyesületet egyesek, testületek és hatóságok irányában. Akadályoztatása esetén mindenben az alelnök helyettesíti, vagy ha az alelnök nem az egyesület székhelyén lakik, helyettesítéséről a szükséghez képest az ügyviteli bizottság gondoskodik.

30. A szerkesztő az egyesület folyóiratát az ügyviteli bizottság támogatása mellett szerkeszti és felelős a közgyűlésnek. A szerkesztő évi tiszteletdíjban részesül, melyet előre a közgyűlés állapít meg.

31. A jegyző szövegezi, rendben tartja az egyesületi tanácskozásokról szóló jegyzőkönyveket, kezeli az irodaügyet, nyilvántartja a tagok számát, vezeti az iktató és anyakönyvet. A fontosabb iratokat az elnökkel együtt, a kevésbé fontosakat maga állítja ki; a rendes közgyűlésen összefoglaló jelentést tesz az egyesület működéséről; kezeli az egyesület könyv- és irattárát, melyekről rendszeres leltárt vezet. A jegyző évi tiszteletdíjban részesül, a melyet előre a közgyűlés állapít meg.

Az aljegyző a közgyűléseken segédkezik a jegyzőnek, vagy szükség esetén a jegyzőt helyettesíti.

32. A pénztárnok nyilvántartja a társaság összes tagjainak névsorát és a folyóirat előfizetőit; beszedi a tagsági és előfizetői díjakat, kifizeti az elnöktől aláírt utalványokat, évnegyedenként jelentést tesz a központi bizottsághoz a pénztár állapotáról; gondoskodik, hogy a befolyó pénzek az ügyviteli bizottság utasítása szerint haladéktalanul gyümölcsözőleg elhelyeztessenek és végre az egyesületi év végén részletes számadását benyújtja a központi bizottsághoz. A pénztárnok évi tiszteletdíjban részesül, a melyet a közgyűlés állapít meg.

33. A szerkesztő, jegyző és pénztárnok akadályoztatása esetén, teendőik viteléről, évközben az ügyviteli bizottság gondoskodik.

34. Az ügyviteli bizottság feladata: a közgyűlés tartásához szükséges előintézkedéseket megtenni, a közgyűlés tárgyait előkészíteni; a tanügy terén felmerülő nevezetesebb jelenségeket figyelemmel kísérni és gondoskodni, hogy azok a közgyűlés tárgyai közé fölvéssenek, a közgyűlésen tartandó felolvasásokról és előadásokról gondoskodni s azok tárgyaról előlegesen tudomást szerezni, a benyújtott indítványokat előre átnézni, a gyűlés menetét meghatározni, a pénztári számadást megvizsgálni s általában az egyesület ügyeit vezetni, a folyóirat kiadásáról és a közrebocsátott dolgozatok díjazásáról intézkedni. Tagjai az elnöktől kapott megbízásokban tartoznak eljárni s a szükséges helyettesítéseket végezni.

35. Az ügyviteli bizottság csak akkor hozhat határozatot, ha a jelenlevő tisztviselőkön kívül legalább 5 más bizottsági tag is jelen van.

D) Szakosztályok.

36. A magyar prot. egyházak által fenntartott tanintézetek nemei, illetve a tudományok főbb szakcsoportjai szerint az egyesület tagjai, saját kívánságukhoz képest, szakosztályokba soroztatnak, melyeknek számát, szervezetét és ügykörét az egyesület, közgyűlési végzéssel állapítja meg.

V. SZAKASZ.

Az egyesület pecsétje.

37. Az egyesület pecsétje két egymást szorító kéz, fény sugaraktól körülfogva, ezen körirattal: „A magyar protestáns tanáregyesület pecsétje 1893.”

VI. SZAKASZ.

Az egyesület feloszlása.

38. Az egyesület feloszlását a szavazattal bíró tagoknak legalább is fele része $\frac{2}{3}$ -ad szótöbbséggel mondhatja ki; mely esetben az egyesület vagyona a felosztató gyűlés által kitűzendő iskolai célra fog fordíttatni.

VII. SZAKASZ.

39. Ha az egyesület az alapszabályokban meghatározott célt és eljárást, illetőleg hatáskörét meg nem tartja, a magyar kir. kormány által, a mennyiben további működésének folytatása által az állam vagy az egyesületi tagok vagyoni érdeke veszélyeztetnék, haladéktalanul felfüggesztetik és a felfüggesztés után elrendelendő szabályos vizsgálat eredményéhez képest fel is oszlatnak, vagy esetleg az alapszabályok legpontosabb megtartására, felosztás terhe alatt köteleztetik.

Délután az értekezlet első sorban is elismerését fejezte ki a tiszántuli középiskolai tanáregyesület központi bizottsága iránt, az országos protestáns tanáregyesület alakítása érdekében tett intézkedéseiről; egyúttal fölkerlte a délelőtt elfogadott alapszabályoknak 300 példányban leendő kinyomatására, valamint arra is, hogy az alapszabályokkal együtt a szintén kinyomatandó taggyűjtő íveket küldje szét a protestáns tanárkarokhoz, továbbá a prot. egyházak püspöki és esperesi hivatalaihoz. Az alakuló közgyűlés idejéről folyó 1893. július 5—10., helyéről pedig Debreczen tüzetett ki. Az értekezlet több okból nem fogadhatta el azon indítványt, hogy az alakuló közgyűlés a vezércikkünkben leirt tanügyi ünnepélyekkel ugyanazon időben tartassék.

A kitűzött határidőn belől a közgyűlésre szükséges 2 nap megállapításával s a közgyűlés érdekében az intézkedések megtételével a tiszántuli ev. ref. középiskolai tanáregyesület központi bizottsága bízott meg. Föl- említettett az értekezlet folyamán, hogy a h.-böszörményi ev. ref. gymnasium előljáróságának régibb meghívása folytán a közgyűlés egy napra Böszörménybe fog kirándulni. Fölkeretett végül a központi bizottság, hogy a taggyűjtő ívek visszaérkezése után, a jelentkezések figyelembe vételével, adjon részletes javaslatot az egyesület tagjainak szakosztályokba leendő beosztására s a szakosztályok szervezetére és ügykörére vonatkozólag. Ezek után a közeli viszontlátás reményében, kölcsönös jókívánatok közben, Inlkesült hangulatban oszlott szét az értekezlet.

Referens.

KÖZÉLETÜNK.

NEKROLOG.

MAKAI LÁSZLÓ
1820—1893.

A mi sorsunk és életünk felett szabadon rendelkező hatalmas Urunk Istenünk, két nagy gyászt mért ezen év három első hónapja alatt az okányi ev. ref. egyházra annak ároni házára, mert még be sem heggedt a seb, melyet rajtok január 26-án áldott jó lelkű papnéjoknak, váratlan elhunytá ejtett, még fel sem száradtak a felette hullatott könyvek, már ma a halál mélyítette növelte a

sebet, ma már az életpárja után pár hónapra márczius 22-ikén elhalt feledhetetlen hűségű agg lelkipásztorának elvesztését gyászolja, siratja az egész nyáj, az egész gyülekezet, a papi ház: egyetlen gyámolukat elvesztett mély gyászba borult lakóival kiáltva: „*Jaj! most nekünk elesett a mi fejünknek koronája!*“

A megboldogult hűségű szolgáló, úgyis mint a régi jó pátriarchális alakok egyike, mint igazi keresztyén jellemű ember, úgy is mint övéinek, nyájának jó lelkű, hűségű pásztor megérdemli, hogy csendben, de jótékony munkásságban lefolyt életéről itt is megemlékezzünk röviden.

Makai László, származását vette Makai András, Bakonyi Mária jómódu iparos szüléktől 1820. június 27-ikén Nagy-Körösön. A tehetséget és kitűnő szorgalmat felismerve benne szülei; tudományos pályára adták. A középiskolát, az akkor még szokásos bölcsészeti tanulmányokat szülővárosában hírneves tanárok vezetése alatt mindenből kitűntetéssel végezvén, 1841. november 1-én a debreczeni főiskolában a jogi és hittani pályára iratkozott. A szaktanfolyamok bevégezése után kitűnő erős hangjával közkedveltségű segéd-kántor volt Sz. Nagy Károly úr külföldön léte alatt Debreczenben. Ezután az akkori szokás szerint Püspökiben, hivatali főnökétől és az egész egyházközségtől szeretettel három évig a fiúiskolák igazgató-tanítója volt.

Itt ismerkedett meg a hozzá minden tekintetben méltó, előtte pár hónappal elköltözött jólelkű hű nejevel *Bakacs Emiliával*, kivel legpéldásabb keresztyén házasságban élt 44 évet. Volt lelkész-tanár N.-Váradon 1 évig, Nagykerékben időközi lelkész 2 évig. Boldog emlékü esperes és püspök Balogh Péter úr mellett segéd-lelkészkedett Nagy-Szalontán 1 és $\frac{1}{2}$ évig, honnan időközi lelkészre Körösszeg-Apátiba rendeltetvén, ugyanott rendes lelkészszé választatott 1853-ban. Mint mindenütt, úgy itt is fáradhatatlan nagy buzgósággal munkálkodott az Urnak szőlőjében, mind alkalmas, mind alkalmatlan időben hirdetve az evangéliomot, szelid jóságával, meleg barátságával, jó tetteivel tévén maradandóvá itt is emlékezetét.

Körösszeg-Apátiban érte őt az okányi ev. ref. népesebb egyház megtisztelő bizalma 1865-ben, a midőn őt ide egyező akarattal hívták meg lelkészül. Ezen idő — tehát 28 év — óta mindenkit szeretve, mindenkitől nyelvé és vallásfelekezet-különbség nélkül tisztelve, szeretve, minden feltűnni vágyás nélkül csendben, zajtalanul élt állásához méltóan környezetének, okányi ref. egyháznak szellemi és anyagi javát a lehető leghívebben munkálva, míg nem márczius hó 22-én rövid másfél heti tüdőbaj okozta szenvedése után, életpárja elvesztése feletti fájdalomtól is megtörve, miután a körülte siránkozó árva család — mely neki, mint gyermektelen családapának, minden gyönyörűsége volt — végrendeletileg örökösének nyilvánította, egy végső áldó tekintet után nyugodtan kibocsátá lelkét este 8 órakor életének 73-ik évében. Így szűnt meg dobogni az a minden ösmerőjétől szeretett nemes szív, melynek boldogító melegét érezték a szegények, gazdagok, nagyok és kicsinyek, helybeliek és vidékiek, mely *boldog volt, míg dobogott*, mert az volt boldogsága, hogy *mást boldogított*. Nemcsak lelkes hirdetője, de példája is volt ő a keresztyén életnek, hogy mások is *látván az ő jó cselekedeteit, dicsőségek a mennyei Atyát!* Nem alaptalanul kívánta ő övétől, hallgatóitól: „*Mutasd meg nekem a te hitedet a te cselekedeteidből!*“, hisz a cselekedet nélküli hit megholt állapot, nem alaptalanul mondta ő ezt, mert ő elmondhatta: „*én megmutatom neked az én cselekedetimből az én hitemet.*“

Élő bizonyosságai az ő szeretetben munkás hitének, különösen felesége nővére néh. Bod Péter árpádi jegyző özvegye és 6 kiskoru árvája, kik az elköltözött jó rokon házában, mint édes otthonban nevedve, árvaságok fájó tudatára csak most ébredtek, csak most mondhatják el második apjok, bátyjok elvesztése után: „*Jaj! minékünk, siralomra fordult a mi örömiünk, árvák vagyunk atya nélkül, a mi anyánk özvegy.*“ Hogy részvéttel van az egyház a gyászoló árva család és hálás tisztelettel boldogult pásztora iránt, ez bebizonyult azzal is, hogy drága halottjának temetési költségét egészen elvállalta, a községi képviselőtestület pedig kimondta jegyzőkönyvileg, hogy hálás tiszteletének előleges jeléül „*Makaitczá*“-nak nevezi azon utcát, melyen pásztorának saját háza volt. Különösen nyilvánult a hálás tisztelet a temetésen, mely helybeliek és vidékiek óriás részvéte mellett folyt le márcz. 24-én d. u. 2 órakor. A templomban, hol több ünnepi dísz papi öltözetben palástosan megjelent lelkészek emelték a gyásztiszteletét: mezőgyáni lelkész: Ónodi Sándor, Róm. XI: 13. ezen szavai felett: „*Én az én szolgálatomat ékesítem*“ mondott jól kidolgozott alkalmi gyászbeszédet, fejtegetve, hogy a lelkész, mint a megboldogult példája is tanítja, a Jézus Krisztusban való hit, remény és szeretet által kell hogy ékesítse szolgálatát. Az alkalmazásnak, gyászoló szíveket érintő része könyező részvétre indította az egész gyülekezetet, mely a templomi szertartás után a lelkészekkel élén egy akarattal kísért ki — a gyászkoesi után vonulva — jó pásztorának porhüvelyét a nyugalom helyére, hol — erdőgyaraki lelkész: Miklósi Béla hálára, megnyugvásra indító sírbeszéde után — hü élettársa mellé helyezték csendes, édes nyugalomra. Most már egy hant alatt nyugosznak ők, kik egymás nélkül pár hónapig is alig lehettek, lelkők pedig együtt örvendez az Istennek. Együtt porladozik a pásztor az általa jó hittel eltemetett juhaival, míg majd az Urnak szavára újra éled azokkal, hogy elvegye azt az életet, melyet éveken át hirdetett, melyet részben már itt is megízlelhetett.

Ott hagyta a nyáj a temetőben pásztorának és párjának porrészeit azon óhajással, hogy támadjon fel, éljen köztünk az Ur elhunyt agg szolgájának szelleme a hátramaradt árva család fájdalmának enyhítésére, lelkők megnyugtására; éljen köztünk az ő szelleme, lelkésítsen, erősítsen élő keresztyén hitünkben, hogy mi is megékesítvén szolgálatunkat, bármikor jó el a számadás órája, elmondhassuk a mi Urunkban, mint ő elmondhatta: „*Hitemet megtartottam, . . . elvégeztem a dolgot, melyet rám bízál, hogy cselekedjem, most azért dicsőíts meg engemet Atyám te magadnál!*“ A mély tisztelet, szeretet és hála, melylyel az elköltözött iránt mint feledhetetlen kedves főnököm iránt viseltetem s viseltetni fogok emlékezetben is, melyet sirja felett nem birhattam szóval kimondani, találjon némi kifejezést ezen sorokban is, melyeket ezen mindnyájunk óhajával zárok be: A szelid, jólelkű hü pásztornak méltó párjával legyen sír-ágyában csendes, édes álma, idvesség ébredése, áldott emlékezte! Okány, 1893. márczius hó. D. Gy.

IRODALOM.

A magyar klerus törekvései a multban és a jelenben. Irta *Historikus*. Budapest 1893. Ára 80 kr.

Oly munka, melyet olvashat bármely politikai párt tagja s bármely egyházipolitikai irány híve. Tanulni lehet belőle s ha letesszük kezünkbe, elég eszmét költ fel

bennünk a további gondolkozásra még azután is. Objektivitását nem viszi a szerző azon mértéken túl, melynél már a meggyőződés hiánya mutatkozik. Nem sért akkor sem, midőn elég őszinte; meggyőződésének minden hatásadás nélkül ad kifejezést s nem kacsintgat jobbra-balra, lesve a hatást, melyet szavaira az arcok visszatükröznek. A ki egyben-másban eltér is szerző fel-fogásától, még az sem fogja sajnálni a munka elolvasására szánt idejét, sőt még az újra lapozgatásra is kedvet érzend magában. Ajánljuk e munkát lapunk olvasóinak figyelmébe. Eszmemenetét röviden eképen ismertetjük:

A mai helyzet feltüntetésével kezdi. Még nem nagyon régen az volt a közvélemény, hogy hazánkban kulturháboru nem lehet, ma már a felől nem áltathatjuk magunkat. A magyar kath. papság testületileg lépett ki a küzdőterre s szembe helyezkedett a liberális haladással. Erdemes tehát vizsgálni az okot, mely a papság ezen testületi fellépését és az ultramontán világiak szervekedését egyszerre előidézte.

Mi a harci kürt megfuvásának oka? Az elkeresztelési rendelet? Hiszen az nem egyéb, mint a negyedszázad óta fennálló vallási törvény végrehajtásának jogos követelése. Vagy talán az új kormány egyházipolitikai programja? Hiszen az új kormány csak azt foglalta programjába, a mit Deák Ferencz óta minden magyar kormány és minden ellenzéki párt helyeselt. Első és legmélyebb oka az, hogy a pápa a világi uralom visszaszerzése után vágyik. A hármasszövetség ennek elérését lehetetlenné teszi; hazánkban tehát azzal igyekeznek ezt megbolygatni, hogy a nagy vagyonnal és befolyással bíró papságot egyenesen a törvények ellen lájítja. Szomorú látvány, hogy a papság a római sz. szék, a pápa gyarló akaratának eszközévé süllyed. A magyar kulturháboru kitörése Vaszary Kolos primás nevéhez lesz kötve. Feleljen ezért az örökké igaz Istennek ítélőszéke előtt.

Azután a kath. egyház és az állam közti viszonyt festi. Elismeri, hogy a katholicizmusnak része volt a magyar haza megállapításában; de a papság már az első királyok alatt oda törekedett, hogy az országot a római szentszék hatalma alá hajtja. Az ultramontanizmus és feudalizmus mindig akadályozta a nemzet erőinek szabad kifejlődését. A magyar sz. koronát többször tették árucikké. Mátyás király erélyes föllépése a követelődő Curia s a háládatlan főpapok iránt elismeréssel van kiemelve. A főpapi góg és elbizakodottság gyakran szerepel a későbbi időkben is. Althan váci püspök *érvénytelennek* jelenti ki III. Károly király resoluczióját: de ezért meglakol, protestálását semmibe se veszik, javadalmait beszűntetik. Józseffel, II. Lipóttal az eddiginél örvendetesebb korszak köszönt be. De a nemzeti ébredés korszaka, a reversálisok és a vegyes házasságok kérdésének felvetése által megzavarva lett. Lajcsák nagyváradi, Scitovszky János rozsnyói püspök elülárnak a türelmetlenségben. Később az 1848-iki vallásügyi törvény új állapotot teremt. De a nemzet leigáztatik. A főpapság a Bach-korszak alatt nem hagy fel tevékenységével; 1850-ben kérvényt nyujtanak be az osztrák császárhoz az iránt, hogy a protestánsok csak kath. pap előtt léphessenek vegyes házasságra; a bécsi érsek meghívását egy *közös birodalmi* püspöki tanácskozásra elfogadják; örömmel üdvözlük a konkordatumot. Szerző előadását e helyütt egy kissé halaványnak találjuk, mert nem csak a bécsi *közös* püspöki tanácskozásokon való *meghívás elfogadásáról* van szó, hanem a mint tudjuk, a *birodalmi püspöki kar közös üléseiben a magyar püspöki kar kiváló tagjai részt is vettek*. Thun gróf a magyar

protestánsokra alkotmányt akar oktrojálni; de törekvése kudarczczal végződik. A magyar alkotmány veszedelme — találóan jegyzi meg szerzőnk — ismét magával hozta a protestánsok veszedelmét és a protestánsok autonomikus szabadságának védelme, magával hozta a magyar alkotmány visszaállítását.

Majd a főpapság magatartását adja elő az alkotmány visszaállításakor. Simornak primássá kinevezetése s ennek előzményei élénk színekkel vannak ecsetelve. Az új érsek még a miniszterium kinevezése előtt egy memorandumban fejti ki a felség előtt egyházpolitikáját. Már ebben a „kath. egyház sérelmeiről“ beszél s a király legfőbb kegyuri jogát oly felségi jognak bizonyítja, melyet az egyház ajándékként, mint apostoli király, minden alkotmányos kormány mellőzésével csak személyesen gyakorolhat. Deák 1867-ben Bécsbe hivatik, de kinallgatása után a memorandum félre tétetett. Nagy hazánkfia életében a főpapság nem is merte nyilvánosan bolygatni az e. politikai kérdéseket. A Lagrand-Danielik féle „katholikus szellemben“ igazgatandó bank körüli üzemek, melyekre még a pápa is apostoli áldását küldte, e fejezetben vannak megőva a feledékenységtől. Nagyon jó az ilyen dolgokat megújítani az emlékezetben, kivált a mai időben, mikor ha egy ref. püspök, e. hatósága megbízásából egy pár ezer forint áru értékpapírt a börzén eladat, az ultramontán sajtó egetverő lármában tör ki a börziánereskedés miatt. (!) B. Eötvös J. miniszter jellemzése rokonszenvesen tünteti fel előttünk e nagy férfiu emlékezetét.

Mikor br. Eötvös betereszti a népoktatásról szóló törvényjavaslatot, mindenik felekezetnek vannak ellene kifogásai, még a protestánsoknak is. A papok féktelen módon kelnek ki a „vallástalan“ iskolák ellen. A „törvényesen bevett ker. vallásfelekezetek viszonzosságáról“ szóló törvényjavaslat tárgyalása azonban csudálatos módon — nyugodtan folyik le. A híressé vált 12. §-nál volt csak élénkebb vita, mert a kormány javaslatában a gyermekek vallásos nevelésének kérdése a szülék szabad elhatározására bízott, a központi bizottság pedig azt indítványozta, hogy a fiúk atyjoknak, a leányok anyjoknak vallását kövessék. A mint tudjuk, ez utóbbi szövegezés lett elfogadva. Eötvös akkor előre figyelmeztette a házat azon nehézségekre, melyek ezen szakasz végrehajtásánál fognak felmerülni. A felső házban Cziráky beszél ellene, ő ejti ki azon azóta unalomig hangoztatott mondást, hogy a képviselőház javaslatának nincs sanctiója s így végrehajthatlan. Csáky miniszter az idei budget tárgyaláskor, márczius 11-iki beszédében különben igen találóan érinté — mellesleg legyen általunk megjegyezve — a sactio kérdést. Ha a büntető sanctio az, a mely ellen kifogást emelnek, akkor ez valóban *gyermek felfogás*, mond a miniszter. Ha magában az intézkedésben sértő nincs, ha az intézkedés nem áll ellentétben az illetők lelkiismereti felfogásával, az a körülmény, hogy az büntető sanctio alá helyeztetik (már t. i. a miniszteri rendeletben) egyáltalán nem lehet sértő. A mi pedig az 1868. évi 53. t. cz. sanctio nélkül hagyását illeti, erre nézve ujabban Eötvös K. felelt márcz. 23-iki nagy beszédében s ismerteti Deák J. bölcs felfogását ebben a tekintetben is. Simor primás szerint: a kath. félnek egyháza azt parancsolja, hogy minden gyermekét saját kath. vallásában nevelje. A kath. kongresszusra vonatkozó adatok ismertetése a mai mozgalmak előzményeire vet világot.

Megtartatik a római *vatikáni zsinat*. Ezen időtől kezdődik a kath. papságnak szenvedélyes ellenhatása a világi hatalommal szemben. A zsinat sérelmes határoza-

tának kihirdetése elé hazánkban is akadályt a kormány. A székesfehérvári püspök (Jekelfalusi Vincze) azonban mégis kihirdeti ezt, a miért Ő Felsége nevében gr. Andrassy miniszterelnök által megdorgáltatott.

Szerző ezzel kapcsolatban azt mondja ugyan, hogy „Hajnald kivételével valamennyi püspök kihirdette a csalhatatlansági dogmát, a nélkül hogy ezért bántásuk lett volna“, (44. lap) de tudomásunk szerint ezen állítása egészen téves, mert igaz, hogy még a szelid lelkű (!) rozsnyói püspök kinyomatta azt s papjainak pásztor levél kíséretében megküldötte, de a mint tudjuk s szerző munkájában is más helyütt fel van említve, a megboldogult Trefort ezért is megintette a püspököt. Ezután pedig más egyháznagy nem huzott ujjat a kormánynyal, minek is huzott volna, mikor kihirdetés nélkül is *elő tanná* vált a csalatkozhatatlansági dogma a római egyházban s ma azt hinni minden katolikusnak kötelessége, vagy — nem jó katolikus. Tertium non datur.

Szerzőnk ezután Trefort miniszter egyházi programját ismerteti, majd Deák Ferencz 1873. évi monumentális beszédét csaknem egészen közli, melyet a szabadelvű egyházpolitika kátéjának tekintünk ma is. A Deákpárt ekkor már bomló félben volt. Tisza Kálmán jutott a hatalom birtokába. A külpolitikai s a pénzügyi helyzet komolysága, az Ausztriával való kiegyezés revíziója stb. nem engedték az új kormányak az e. politikai kérdések felvetését, mely a helyzetet még bonyolultabbá tette volna. Gondosan kerülnek ezek miatt a klerussal való összeütközést. Trefort, az állam és egyház közötti viszonyra nézve osztotta a Deák J. által vallott eszméket; de tudta azt is, hogy azokat nem lehetne megvalósítania a főpapsággal való meghasonlás nélkül. Az időt nem tartá alkalmasnak, hogy harcot provokáljon. De minél kiméietesebb volt a kormány, annál bátrabb és követelőbb lett a klerus. A kath. körök és társaságok alapítása ekkor kezdődik; a pápa hűségesen küldi sürgönyileg apostoli áldásait mindegyiknek. Mikor a keresztyének és zsidók közötti házasságra vonatkozó javaslat az o. gy. elé kerül, a klerus a nép ezrei által aláírt ellenkérvényeket küld a főrendiházhoz. Szomorú hadjárat volt ez, mondja szerző, mely a XIX. század szegyenfoltját képezi.

Majd előkerül a sor az 1868. 53. t. cikkre s annak 12. §-ra is. Eleinte az volt a kifogás, hogy a törvény nem vonatkozik a keresztelezésre. Trefort érvényt akart szerezni a törvénynek s utasítja a bepanaszolt kath. lelkészeket, hogy az illetéktelenül végzett keresztelesekről az anyakönyvi kivonatokat küldjék el az illető lelkészeknek, jövőre pedig az ilyen elkeresztelesektől tartózkodjanak.

De ez nem használ semmit. Meghozzák tehát az 1879. 40. t. cz. 53. §-át. A püspöki kar erre kérdést intéz a kormányhoz, vajjon ezen szakasz intézkedése az illetéktelenül keresztelező lelkészekre vonatkozik-e? A kormány a *törvénytörési gyakorlat* bevéására utal. A soproni elkereszteleési eset alkalmával nem sokára meg is hozza a budapesti kir. tábla elhiresedett ítéletét azon indokolással, hogy a keresztelezés által a megkeresztelt egyén nem valamelyik felekezetnek, hanem csak a *keresztyénség egyetemének* lesz tagjává. Szerzőnk higgadt-ságát el nem vesztve, erre röviden csak ennyit szól: Ne fessezessük azt a kérdést, hogy ilyen *dogmatikai természetű kijelentés* mennyiben esik vagy nem esik a *világi bíróság* körébe. Tény, hogy ez ellen *lényeges kifogások* történtek; de a kath. papság, mivel ez az indokolás kedvezni látszott az ő álláspontjának, *szívesen fogadta a dogmákba vató ilyetén beavatkozást*. Nem lehet

azonban nekünk ezuttal elhallgatnunk Eötvös Károly márcz. 23-iki beszédének azon passusát, melylyel az ország legfőbb bíróságának azt az eljárását, hogy mind az 1868. 53. 12. §-át mind a kihágási törvény idevonatkozó paragrafusait tárgytalanná tette-ítéleteiben, — „*helytelen és érthetetlen dolognak*“ nyilvánítja.

Az elkeresztelési esetek s ezzel a panaszok szaporodnak. Trefort 1884. júliusi 24.727. számú rendeletét adta ki, melyben meghagyja, hogy az elkeresztelési bizonylatok anyakönyvezés végett az 1879. 40. t. cz. 53. §-ban megszabott büntetés terhe alatt az illetékes lelkészhez 8 nap alatt áttétessenek. De kétségbe vonják a miniszternek azon jogát, hogy bírói ítélettel szemben intézkedhessék. Az elkeresztelések tüntetőleg szaporodnak. Gróf Csáky kiadja 1890. febr. 26-iki hires rendeletét, mely kétségtelenül enyhébb a Treforténál. A rendelet kibocsátása előtt meghallgatta a miniszter a befolyásosabb püspököket, ezek azonban még akkor nem találták ezt a kath. hitelvekbe ütközőnek, sőt a rendeletet tényleg végrehajtási utasítással adták ki az alsóbb papságnak. Szerző természetesen, még nem hivatkozhatott munkája kibocsátásakor azon konkrét esetekre, melyeket a miniszter márczius 7-iki beszédében tett közzé a képviselőházban. A törvény végrehajtását követelő rendelet azonban nyílt ellenszeggüléssel találkozik. Végre az úgy a parlament elé kerül. A budget vita alkalmával 1890. évben lefolyt képviselőházi tárgyalás van ezután ismertette a Szivák-féle határozati javaslattal együtt, melynek közlésében azonban egy megtévesztő és boszantó hiba fordul elő, mert a ház nem azt mondta ki, hogy az 1868. 53. t. cz.-et módosítani kívánja, hanem épen ellenkezőleg azt, hogy *nem* kívánja.

A munka hátralevő része már jóformán a közlebbi napi eseményekkel foglalkozván, ennek ismertetése alól feloldva érezzük magunkat.

A felekezeti háboru átkos következményeire gondolva, szerző ezen szavakra fakad munkája végső lapjain: (melynek idézésével befejezzük ismertetésünket.) Nekünk pedig békére és munkára van szükségünk. Nekünk nem a gyűlöletre, hanem a szeretet evangéliumára van szükségünk. Ezt követeli a magyar állam consolidációjának, megerősödésének érdeke; de ezt követeli a Magyarországon levő összes vallásfelekezeteké is. Annak a kérdésnek eldöntésére, hogy a magyar nemzet minő egyházpolitikát kövessen, nem Róma az illetékes forum, hanem a magyar parlament, mely a nemzet közvéleményének hü kinyomata . . . A nép vallásos nyugalmanak megzavarása, szenvedélyének fölébresztése *bűn*, melyért az illetők felelni fognak az Isten ítélőszéke előtt.

Szerzőnk tehát, a mint munkájának ismertetéséből látható, nem lép követelőleg az olvasó közönség elé. Folyékony, világos előadással, mellőzve a röpiratgyártók szemkápráztató aperszuit, tárja elénk gondolatait; nem extravagál, hanem — megmarad fölvetett tárgyánál, mely a magyar klerus törekvésének feltüntetése a multban és a jelenben. Ítélete sokszor sujtó, de mi legkevésbé vállalkozhatunk a védő szerepre. Azonban úgy látszik, nem áll azon körökkel összeköttetésben, melyek az események irányára is befolyással bírnak, mert műve inkább a gondos megfigyelő és lelkiismeretes adatgyűjtő, mint magánál a tüzhelynél forgoló ember munkásságáról tesz bizonyosságot. Ismeretlen új adat alig van a munkában, a coulissák titkaitól meg feltűnő szemérmességgel fordul el. Meglehet, hogy ezek ismeretlenek előtte; de az is lehetséges, hogy „Historikus“ nevéhez méltó akar maradni. Fő érdeme az, hogy az elszórva levő adatokból oly egységes képet állít

előnkbe, melyet rögtön áttekinthetünk s nem szükséges ide-oda álldogálnunk, hogy a hamis világítás miatt egyszer az egyik, másszor a másik részletet vehessük jobban megfigyelés alá. Hangja annyira tisztességes, hogy ez talán nem is fog tetszeni azoknak, a kiknek füle az ultramontán napi sajtó s a parlament sakáljainak vad üvöltéséhez van szokva. De ez, úgy hisszük, nem a szerzőre, hanem az üvöltésekben gyönyörködőkre nézve lenne jellemző és egyuttal — kevésbé kedvező.

Aurifaber.

A bizalom, melyet a közönség az Atheneum irod. társulatnak az általa kiadott Kézi Lexikon meleg pártolása által előlegezett, mint az ujabban megjelent 37. és 38. füzetből látjuk, nem veszett kárba. Nemcsak a terjedelmet illetőleg tartja be a kiadó adott szavát, hanem a vége felé még szebb és gazdagabb kiállítású mellékletet nyújt, mint az elején; s így senki sem mondhatja e vállalatról, hogy többet ígért volna, mint a mit be is tartott. A 38. füzet egy kettős és egy egyszerű színes képmellékletet és ezenkívül még két sűrű szedésű táblázatot tartalmaz. Szövege a „Veszettség“ szóig terjed, a végéhez tehát már nagyon közel jár. A mű, mint örömmel értesülünk, legközelebb már befejeztetik, s így végre egy jó, teljes, magyar szellemű, fényes kiállítású Lexikon áll majd a magyar családok rendelkezésére, mely a legtöbb könyvkereskedés utján 1 frtos havi részletek mellett lesz megszerezhető.

KÜLÖNFÉLÉK.

— Az evangélikusok zsinati törvényeit a király ő felsége ellátta a legmagasabb jóváhagyási és megerősítési záradékkal. A záradék így hangzik: „A magyarországi ágostai hitvallású evangélikusoknak legfelsőbb királyi engedelmmünkkel az 1891. évi december hó 5-én és folytatólag az 1893. évi február hó 7-én és következő napjain Budapest fő- és székvarosunkban tartott országos zsinata által alkotott és vallás- és közoktatásügyi magyar miniszterünk útján legfelsőbb jóváhagyásunk és királyi megerősítésünk alá hódolattal felterjesztett jelen egyházi alkotmányt ezennel jóváhagyjuk és megerősítjük. Kelt Bécsben, 1893. évi márczius hó 18-án. Ferencz József s. k. Gróf Csáky Albin s. k.“ Vajha a mi zsinatunk törvényeiről is mielőbb hasonló hirt közölhetnénk!

— A „Magyarországi Tanítók Országos Bizottsága“ április 3-ikán, husvét hétfőjén élénk érdeklődés mellett tartotta meg tavaszi nagy gyűlését, melyen a tanácskozás legkiválóbb tárgyát a tanítói fizetések rendezése tárgyában teendő lépések megvitatása képezte. Többek felszólalása után a határozat az lett, hogy a pártklubok elnökeihez küldöttséget menesztenek. György Aladár a tanítói mellék-foglalkozásokról (közgyámság, anyakönyvvezetés sat.) értekezett, s azok mellőzését tartja kívánatosnak. Somlyay József a tanítói oklevél felülbírlásának s a próbatanításoknak kérdésével foglalkozott. A gyűlés hozzájárult azon indítványhoz, hogy a próbatanítások megszüntetése érdekében a kultuszminiszterhez memorandum intéztessék. Góóz József mint előadó a „Tanítók Háza“ ügyéről tett jelentést. Az építést még ez évben megkezdik. A pártklubok elnökei-nél a kinevezett küldöttség megbízatásának Lakits Vendel vezetése alatt tett eleget. A küldöttség szivélyes fogadtatásban részesült s nem minden remény nélkül bocsátott el.

— **Társas ebéd.** Az „Országos Protestáns Tanári Egyesület” ügyében folyt tanácskozásokról szóló tudósításunk nem volna teljes, ha nem emlékeznénk meg a kedélyes ebédéről, mely kedves vendégeink tiszteletére lelkesek, főiskolai tisztviselők részvételével a tápintézeti étkező teremben rendeztetett, s melyen az ebéd végeztével, midőn a felköszöntők javában folytak, Széll Farkas kir. ítélő táblai tanácselnök és Szabó Antal ügyvéd urak is megjelentek. A szellemesnél szellemesebb felköszöntők egymást érték, melyekben különösen üdvözltek úgy a megalakítandó országos egyesületet, mint amaz *Uniót*, melynek egyik láncszemét a két testvér-egyház tanfőnökeinek ez egyesületben való összalálkózása fogja képezni. A kedves vendégek ellátásában Elek Lajos tápintézeti tanár remekelt, s a társaság oly jól érezte magát, hogy csak délután 4 ótörök hagyta el az éttermet, hogy a tanácskozást tovább folytassa s befejezze. A kedélyes együttlét bő alkalmat nyújtott arra, hogy vendég-baráti szeretetünk nyilvánulásából reánk háramló megbecsülhetetlen előnyök fejlődését felismerhesük, s bizonyára erőssé tette bennünk azt az elhatározást, hogy ez ősi magyar erény gyakorlása előtt soha sem fogunk — elzárkózni. Isten tartsa meg a mi kedves vendégeinket, s vezérelje őket szerencsésen vissza övéikhez. Minket tartsanak meg legjobb emlékezetökben!

— **Az országos nőképző egyesület jubileuma,** melynek programját márcz. 25. számunkban közöltük, mult márczius hó 25-ikén igen szép ünnepek között tartatott meg az egyesület zöldfa-utczai iskolájának dísztermében. A sok illustis vendég között ott voltak: gr. Csáky Albin és gr. Bethlen András miniszterek, Szász Károly és Zelenka Pál püspökök, Berzeviczy Albert államtitkár, báró Eötvös Loránd, a M. Tud. Akadémia elnöke stb.; velök együtt igen sok főrendű úrnő s általában Budapest társadalmi elite-jének jó része. Az intézeti énekhar hymnus-éneke után Veress Pálné elnök tartotta megnyitó beszédét, melyből álljon itt a következő szép részlet: „Az ünnep nemcsak a mai napnak szól, hanem annak a nágy diadalnak is ünnepe, hogy a magyar társadalom is elismeri a nőknek a műveltséghez való jogát. E jog kivívása nagy munka volt, de győzelemre vitte az a meggyőződés, hogy a jövő nemzedék nevelése a nőé, s hogy az anyától függ a jövő eszme tartalma. Az anya plántálja a gyermekbe a jó, az igaz, a nemes eszméit. Az anya hat oda, hogy ez eszmék meg is gyökeresedjenek. Mióta ismeri az életet, megfigyelve tekint körül, hogy megismerje tüneteit is. Fájdalommal telt el a lelke, mikor azt látta, hogy a nő szerepe milyen alárendelt. És megkezdődött a munka a szerep megváltoztatására. Milyen változás huszonöt év óta. Azelőtt az elemi iskola volt a nők iskolája, most felsőbb iskoláink, tanítóképzőintézeteink vannak. S mindaz csak igérete a jövő haladásának. Mert haladnunk kell. Csak az a nép hatalmas, melynek zöme művelt, s a nagy zöm műveltségének leghatalmasabb tényezője az anya, a nő. Mély hálát érez és hálaimát rebég a Mindenhatónak, a ki virágzásra hagyta jutni, a mit ők negyedszázaddal ezelőtt gyenge erővel elültettek. Jól esik lelkének, hogy most, mikor egy munkás élet utolsó állomásán áll, még kifejezheti háláját mindazoknak, kik eszméje megvalósításán dolgoztak.“ A megnyitó beszéd ehangzása után Ráth Károly főpolgármester szólalt fel, kijelentvén beszédében, hogy ő Felsőge a koronás magyar király érdemkeresztjével tüntette ki az egyesület elnökét, Veress Pálné urnót. Jókai Mór ünnepi beszéde, Váradi Antal ünnepi költeményének felolvasása következett ezután, majd a küldöttségek üdvözlései következtek. A

szép nap sokáig emlékezetökben fog maradni mindazoknak, kik az ünnepélyen részt vettek, s nekünk jól esett följegyeznünk a magyar társadalom ezen hódolatát a magyar nő előtt, ki eszmékért dolgozik s föl akarja nemét emelni azon magaslatra, hol az szívével, lelkével, és elméjével oly igen jól meg tud állani. A budapesti lapok mind részletesen megemlékeznek ezen ünnepélyről, de különösen a jó „*Vasárnapi Ujság*” foglalkozik legrészletesebben e nap jelentőségével, a mennyiben az egyesület jubileumával, történetével foglalkozó cikkei mellett közli a két elnök, Gróf Teleki Sándorné és Veress Pálné arczképeit, az egyesület zöldfa-utczai házának, társalgó és háló termének, két osztály növendékeinek, a választmányi ülés hölgyeinek s az elnöknek ezüst koszorúkat átadó jubileumi bizottság hölgyeinek képeit.

— **A felekezeti tanárok nyugdíjintézete.** Az autonóm felekezetek, törvényhatóságok, községek és alapítványok által fenntartott középiskolák tanárai számára tervezett országos nyugdíjintézet ügyében ma délelőtt tartatik ankét a közoktatásügyi minisztériumban. Az ankétén gróf Csáky Albin közoktatási miniszter elnököl. Tiszántuli egyházkerületünket, illetőleg debreczeni főiskolánkat Tóth Sámuel, dr. Bacsoni Lajos és Dóczi Imre tanártársaink képviselik ez értekezleten.

— **Az elkésett védelemre.** *Lénárd István* urnak zokon esett, hogy én e b. lap mult évi 52. számában egyik énekének egy dogmába ütköző hibás kitéletét elítéltem. A hibát — emberi gyarlóság — nem ismeri el, de megpróbálja az incriminált sort commentálni s egyuttal arról is tudósít, hogy más szöveget irt a kifogásolt helyébe. Hát ez *öntudatlan* bevallása a megtérésnek s nekem ezt constatalni elegendő. Azon védekezését, hogy a kifogásolt sor irásakor nem gondolt sem a görög, sem a római vallásokra, készséggel elhiszem. Ki mit nem ismer, arra természetesen nem is gondolhat. Olvasván cikkét, azt is el kell neki hinnem, hogy nem identificálta vallásos nézeteit akaratlanul a pogány görögök vagy rómaiak vallásos felfogásával. Milyen tehát a mégis meglévő identificáció? *Öntudatlan*, mint az ő lantpengetése és cikkezése. Ha az öntudatlan állapot nála poétai inspiráció számba megy, legyen boldog és dolgozzék ezzel a hittel, — de egyedül az asztalfiókja számára. A mit védekező cikkében ellenem, énekeiben a vallásos hymnus muzsája ellen *öntudatlanul* vétkezik, azt mindketten megbocsátjuk neki. S. Szabó József.

— **Egy olasz merényletet követvén** el közelebb az olasz király ellen, az olaszthoni félhivatalos távirati iroda „fanatikus klérikalís-“t gyanít a merénylet személyében. Ezen rettenetes (!) feltevés ellen egyik klérikalís ultramontán hirlap így védekezik: „pedig tudhatná a félhivatalos, hogy a „klérikalísok“ nem szoktak merényletekre vetemedni; mert ők nem az erőszakoskodás emberei s mindent az isteni gondviselés bölcs rendelkezésétől várnak.“ Oh szent Arbuez Péter és társai könnyörögj éretünk! . . .

— **Misztótfalu.** A misztótfalusi ev. ref. templom javításának és torony építésének költségeihez járultak: nagykun-madarasi egyház 5 frt, S.-A.-Ujhely városa 1 frt, Móricz János (Kenese) 6 frt 52 kr., Tóth Ferencz (Deregyő) 6 frt, id. Kis Lajos (Abaujvár) 2 frt 88 kr., bögözi egyház 1 frt, szentesi egyház 10 frt, Makó városa 10 frt, szatmár-németii egyház 40 frt 12 kr. H.-Böszörmény városa 2 frt 67 kr., mező-turi egyház 5 frt, H.-Szoboszló városa 5 frt, aszalói egyház és lelkész 1 frt, láczaei egyház 1 frt, kassai egyház 6 frt, szőládi egyház 1 frt, Urbán Mihály (Záhony) 2 frt 02 kr., pándi egyház 5 frt 70 kr., bárándi egyház 5 frt, N.-Körös

városa 10 frt, n.-szalontai egyház 1 frt, Nyakas Balázs (Büd-Szt.-Mihály) 11 frt 30 kr. Kelt Misztótfaiu, 1893. ápril. 5. Papolczy Zoltán ev. ref. lelkész.

— **Haláleset.** Nem váratlanul jött, mégis fájdalomosan hatott ránk a hír, hogy *Szöke János*, érmihályfalvai lelkész, az érmelléki egyházmegye esperese, elhunyt. Nehéz szenvedések árán váltotta meg a halált s a halál nehéz szenvedésektől váltotta meg őt. Gyászolja őt, a hitében, meggyőződésében mindig hivat és igazat, családja mellett gyülekezete, egyházmegyéje, egyházkerületünk, sőt egyetemes magyar ref. egyházunk. Gyászlevelet adtak ki haláláról csaiadja és egyházközsége. A családi gyászlevél így hangzik: „Alulírottak a nagyszámu rokonság nevében is legmélyebb fájdalommal tudatjuk a szeretett férjnek és édes atyának, réhai Szöke János érmihályfalvai ev. ref. lelkésznek s az érmelléki ev. ref. egyházmegye esperesének f. hó 3-ikán d. u. 2 óraker élete 65-dik, boldog házassága 23-dik, s a mihályfalvai egyházban lelkészi működésének 39-ik évében, hosszas szenvedés után történt gyászos kimúltát. Drága halottunk földi részei f. hó 5-én d. u. 2 óraker fognak a mihályfalvai sírkertben az ev. ref. egyház szertartása szerint a végnyalom helyére tétetni. Mely végtisztességtételre rokonainkat, ismerőseinket, barátainkat fájdalmas szívvel meghívjuk. Er-Mihályfalva, 1893. április 3-ikán. Bánatos neje: özv. Szöke Jánosné szül. Vecsey Emma. Szerető gyermekei: Ilonka, Béla, Gizella, Géza és János.” Az egyházközség pedig a következő gyászlevelet adta ki: „Az érmihályfalvai ev. ref. egyház, ennek nevében annak előjárósága mély fájdalommal tudatja szeretett lelkipásztorának, a k. m. természettudományi társulat tagjának, nagytiszteletű Szöke Jánosnak, az érmelléki ev. ref. egyházmegye 13 éven át esperesének, mihályfalvai lelkészségének 39-ik, életének 65-ik évében történt gyászos elhunytát. A megboldogult hült tetemei f. hó 5-én d. u. 2 óraker fognak a mihályfalvai ev. ref. sírkertbe nyugalomra helyeztetni. Er-Mihályfalva, 1893. április hó 3-ikán. Béke legyen porai felett!” — A temetés őríási részvét mellett, az érmelléki egyházmegye csaknem minden lelkésze és tanítója, Debreczenből pedig Fráter Imre egyházm. gondnok, Kiss Albert, Beke Mihály, Bodossy Pál jelenlétében, f. hó 5-ikén folyt le. A háznál Nagy István h.-k.-szent-imrei lelkész és egyházm. tanácsbíró imádkozott, a templomban Bányai László bagaméri lelkész prédikált és a sírnál Marjai Péter n.-létai lelkész sirbeszédet tartott. Gondoskodtunk róla, hogy legközelebb részletes nekrológot hozhassunk. Nyugodjék békével Urunk eme hűséges szolgája! Legyen áldott emlékezetete!

— **Olvasóinkhoz.** Mai számunkban utalványlapokat küldünk szét azon olvasóinkhoz, kik ez évről még nem küldték be az előfizetési díjat. Tisztelettel kérjük, hogy postafordultával sziveskedjenek beküldeni a már rég esedékessé vált összeget a kiadóhivatal címére.

Szerkesztői üzenetek.

S. Sz. J. B-t. Rég nem volt szegrencyénk. Várjuk. — *H. J. Vadász.* Még ha nem késett volna is el réges-régen, tartalma s alakjánál fogva nem lapunkba való. — *N. S. A-a.* Vettük, de mert sokat foglalkoztunk már e kérdéssel, nem közölhetjük. Inkább a népies iratok közé való. — *G. K. N-B.* Levél ment. Közelebből sorát kerjtük.

TARTALOM-JEGYZÉK: Országos tanszerkiállítás Debreczenben. Eötvös K. Lajos. — Tárcza: Pótlék a hercegszabósi kánonokhoz. Pokoly József. — Tanügy: Értekezlet a magyar protestáns tanáregyesület ügyében. Referens. — Közéletünk: Nekrológ. D. Gy. — Irodalom. — Különfélék. — Szerk. üzenetek.

Felelős szerkesztők és laptulajdonosok:

CSIKY LAJOS és Dr. BACZONI LAJOS.

Debreczen, 1893. „Csokonai” nyomda és kiadó részvény-társaság nyomása. — 534.

Pályázati hirdetés

a tiszántuli ev. ref. egyházkerület n.-szalontai egyházmegyéjében levő **berek-böszörményi** ev. ref. egyház lelkészi állomására.

Évi javadalom — készpénzben, földben, terményekben s illetőleg azok váltásdíjában, szolgálmányokban és stolarében, egyházmegyei értékelés szerint — 1210 frt o. é. és így ezen állomás **első** osztályú.

Az elválasztandó lelkész köteles állomását f. évi július 1-én elfoglalni, s ekkor lép az 1893. ápril. 24-től esedékes lelkészi javadalom élvezetébe, levonásával egyfelől az 1893. ápril. 24-től június 30-ig teljesített lelkészi szolgálat díjazásának, másfelől a 8 holdnyi (á 1100 □ öl) őszi vetés termésének, mely a távozó lelkészt illeti; megjegyeztetik, hogy 8 hold (á 1100 □ öl) tavaszi vetés az elválasztott lelkészt illeti, s az ezen kívül még a lelkészi díjazásban levő 20 hold (á 1100 □ öl) föld termésén a távozó és az elválasztott lelkész egyenlően osztoznak.

Megválasztott lelkész az e. megyei lelkészi gyámintézetnek jogos és kötelezett tagja, s mint ilyen hivataloskodása első éve folyamán, a gyámintézeti pénztárba 450 frtot o. é. köteles kegyeleti átalányul fizetni.

A kellően felszerelt kérvények f. évi május hó 10-ig a n.-szalontai ev. ref. e. megye esperesi hivatalához N.-Szalontára küldendők be.

Debreczen, 1893. ápril. hó 7.

KISS ÁRON

püspök.

Pályázati hirdetés

a tiszántuli ev. ref. egyházkerület n.-szalontai egyházmegyéjében levő **okányi** ev. ref. egyház lelkészi állomására.

Évi javadalom — egyházmegyei értékelés szerint — 1105 forint o. é., mely is készpénzből, szántóföld, szőlő használatából, terményekből, szolgálmányokból és stolaréből kerül be, — és így ezen állomás **második** osztályú.

Az elválasztandó lelkész köteles állomását f. 1893 július 1-én elfoglalni s ekkor lép 1893. április 24-től esedékes hivatali fizetésének élvezetébe, kivételével az őszi vetésnek, mely az elhunyt lelkész családját illeti. Megjegyeztetik, hogy a lelkészi szolgálatoknak f. év április 24-étől június 30-áig való teljesítéséért a tavaszi vetés $\frac{1}{4}$ része jár, s mennyiben ez felesben van kiadva, elválasztott lelkészt a tavaszi termésből $\frac{1}{4}$ rész illeti.

Megválasztott lelkész az e. megyei lelkészi gyámintézetnek jogos és kötelezett tagja, s mint ilyen, hivataloskodása első éve folyamán a gyámintézeti pénztárba 417 frtot o. é. köteles kegyeleti átalányul fizetni.

A kellően felszerelt pályázati kérvények a n.-szalontai ev. ref. egyházmegye esperesi hivatalához N.-Szalontára küldendők be f. évi május hó 10-ig.

Debreczen, 1893. április hó 7.

KISS ÁRON

püspök.